

visión un hom tan gran que tocava del cap al teginat del *porxe*, e donà-li tal de la mà ---», Muntaner (fets de 1286, § 171, Casac. v, 38.9ss.). «Estan en una gran casa en lo palau del papa --- que hixen en un *portxe* e --- los cardenals estan ensemps --- en gran mala volontat que's porten los uns contra los altres, e part se guayten los uns dels altres e's volriren enganar», report d'un legat reial català, des de la cort papal, l'any 1304 (Finke, *Acta Ar.* III, 129); a l'*InuLC* veiem 12 docs. rossellonesos de *por(t)xe* des de 1360 a 1401 (s. v. *porxo*) i un de 1369 (s. v. *referir*); després la forma en -e queda limitada al P. Val.

Però la variant assimilada *porxo* la tenim documentada també des del S. XIII; i hom l'ha llegida fins en aquest doc., més antic que cap: «venc a la escuma de la mar, devant lo *porxo* del forment» Bna. 1254, «quals obs del dit *portxo*» Bna. 1390 (CaCandi, *MiscHi. Cat.* II, 272, 202); tinc nota d'un de mallorquí de 1305, i d'un altre també mall. de 1309 (*portxo*, *BSAL* VIII, 362); «pusque fer --- *portxes* de 10 palms d'ample, e que sia lo *porxo* d'alt tres tapades --- exceptant que'ls *portxes* sien [?] badius u no closes», en una versió de 1367 de l'ordinatio populationis de la vila de Felanitx, que Rosselló Vaqué i PXamena diuen escrita en l'any de 1300, quan s'edificà la vila (*Hist. de Felanitx* I, 1976, 72); «al cantó del *porxo* de la cort reyal» 1417 (*BSAL* VII, 192a). I també en vells textos rossellonesos: «patuum sive solum terre nuncupatum lo *portxo* d'En P. Ortola» a. 1391, «fo pintat lo cuber o *porxo* de la Lotge» a. 1480 (*InuLC*, s. v.); «--- lo *porxo* qui bade sobre l'ort de ton pare» ve a ser 'terrassa prominent' en el *Decam.* (passim v, § 4, 308.19, trad. «il verone che è presso al giardino ---»).

És lògic que de primer predomini la forma en -e, i després aquesta hagi anat perdent terreny, per la influència cada cop més potent de la tendència a l'assimilació a la tònica, que vaig estudiar i documentar copiosament, en la gran majoria dels mots d'estructura paral·lela, en el meu estudi de *EstRAramon* III (1953), reproduït en *LleuresC*, 198-200. Després del S. XIV les formes en -e han quedat confinades als parlars conservadors del P. Val. i d'alguna zona del català occidental.

La literatura ens mostra després normalment *porxo*: «habitave sots les cubertes e taulades dells *porxos* de les portes de la ciutat e en los *porxos* dels locs públics», *Breviloqui de Joan de Galles* (*NCL*, p. 106); «Lo *porxo* del temple de Salamó havia de lonc vint colzos ---» en la Història de Flavi Joseph (p. p. Llopis, Bna. 1482). Igual en els textos municipals: «Los honorables Consellers --- remogueren les tres capses, del *porxo* del forment ---»; «--- lo *portxo* de Sanct Matheu, ahont se aplegaren los consellers ---» aa. 1444 i 1530 (*Ardits* II, 445; III, 417); «--- en la cambra sobirana, sots lo *porxo* ---» Vic, 1403 (*DAG*).

En això arribem al temps modern: «a casa de les Garrigones --- hem vist a la Laia que rentava la roba en lo safareig --- no oïem al passar per aquell com *porxo* de pilans vermells, a ninguna de les Garrigones, i lo enreixat ajustat del portal de sa entrada al

clos d'aquella com ermita ---», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 228); «granaders altívolos / de dos en dos s'acoblan formant *porxos* ombrívols / ---», *Atl.* (1867) II, 26c; «Morí, y de la despulla del cos sa ànima, salva, / vers l'esbart de ses filles, les Plèyades, volà, / dret als aurífichs *porxos* endomassats de l'alba, / desde ahont, condolídides, allargan-li la mà», *Atl.* (1877) x, 17c (en la versió i ed. definitiva, a cura dels «descastellanitzadors a ultrança» del cenacle *floralesc*, *porxos* es torna *porxes*).¹

Fins els puristes, però, quan són grans literats, adopten la forma definitiva del mot, com en el magnífic sonet de Josep Carner: «Una vall, una vall he deixada endarrera, / amb les cases al mig la profunda verdor, / on l'amor assolit, tendrament persevera, / sentint l'aigua que cau en uns camps d'abundor; / --- / i poder respirar la divina frescor / d'aquell *porxo* ignorat, on la parra prospera; / mes, tot just assegut, el meu cor s'oprimia / i un llunyà fubioli cap amunt m'empenyia / ---», 1908 (*Excelsior*, v. 8).

I així, tant els pirinencs com els barcelonins i els balears. «EL CORREU DE CAMPRODON. No havien sonat les tres ores del matí, que ja esperàvem sota'l gran *porxo* de l'ostal de càn Resplandis; com uns sorolls sofocats --- se sentia la veu --- que desde la quadra deia *xoooi!* --- mentres guarnia ---: un fanalot dalt d'un pilar escampava desigualment la llum en el *porxo* ---, aviat varem esser al carrer ---», Massó i Torrents (*Croquis P.*, 251); «menar es ruc an es *porxo* ---», Tomàs Aguiló (*Obres* III, 150); «els civils devés mitjanit, havien sorpresos uns jugadors dalt el *porxo* de la taverna de can Boll, que n'eren fuits per les finestres y les teulades ---», JnRosselló (*Manyoc de Fruita Mall.*, 47).

«Montsant --- un clos molt gran de paret seca --- en rondava el campell on es llevava la casa, que en el seu caire dret, d'esquena al Nord, feia raconada amb un *porxo* espaiós, on s'encimbellaven rodes i carros vells, eines de conreu --- totes les rònegues andròmines d'una casa pagesa ---», Coromines (*Silèn* I, O. C., 17b28); «--- / No espero res! i fujo de pensar, / closes les dents, que els sorges del tirà, / folguen i riuen del meu *porxo* a l'ombra...», Agustí Bartra (1946).

En els parlars occidentals, més resistent a l'assimilació, restà llarg temps la variant *porxe*, i si bé avui ja hi ha *porxo* en gran part del cat. occidental, resta aquella forma almenys en el Nordoest, cap al Pallars (parlars on encara es diu *cuire*, *roggle*, *suire*, per *cuïro*, *roïllo*, *suro*, *BDC* XXIII, 250, § 10), Andorra i fins al Segre mitjà (*pórcçe* Ogern, 1956). És lògic, doncs, que sigui la forma que trobem en els grans valencians del S. xv.

«Diu Sent Johan que en lo temple, en lo *porche* de Salamó, feyen los juheus certes festes, que s'apellaven Encennies, *id est novaciones* --- Jh. Krist anava per lo *porche* davant lo temple ---», StVicentF (*Quar.*, 239.18); «davant lo temple havia un *porche*, axí com ha en algunes esglésies, e passaven per allèn alguns ab lo cànter al cap, e ab cols, e Jh. Krist no-u volia sostenir, ni hi lexava vendre res en aquell *porche*